

Федько Я. В., здобувач, асистент
кафедри економічної теорії
та прикладної статистики,
ДВНЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

РОЛЬ І МІСЦЕ ЧОРНОЇ МЕТАЛУРГІЇ В ЕКОНОМІЦІ

Fedko Y. V., applicant
assistant of the department economic theory
and applied statistics
State Institution «Lugansky National University
named after Taras Shevchenko «

THE ROLE AND PLACE PATRIOTIC METALLURGY IN THE ECONOMY OF UKRAINE AND THE WORLD

АНОТАЦІЯ. У статті обґрунтовано місце та роль вітчизняної металургії в економіці України. Проведено аналіз експорту та імпорту основних видів продукції металургійної галузі за останні роки. Визначено місце України на світовому ринку металу та напрямки розвитку вітчизняної металургії.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: металургія, експорт, імпорт, продукція.

ANNOTATION. The paper justified the place and role of domestic industry in the economy of Ukraine. An analysis of exports and imports of basic products of metallurgical industry in recent years. The place of Ukraine in the world metal market and the direction of development of domestic industry.

KEYWORDS: metallurgy, exports, imports, production.

Постановка проблеми. Металургійна промисловість — одна з найважливіших галузей у сучасній структурі промислового комплексу України. Цій галузі належить одне з провідних місць в економіці нашої держави. Від обсягу виробництва та якості металопродукції залежить розвиток всієї економіки. Продукція металургійного виробництва має велике значення у зовнішній торгівлі України, є її головною експортоспроможною галуззю.

Неефективна структура і висока енергоємність металургійного виробництва в Україні, зростання цін на енергоносії спонукали підприємців шукати способи підвищення ефективності господарської діяльності. Так, до початку світової економічної кризи на багатьох підприємствах галузі започатковані проекти модернізації виробництва. Під час кризи роботи довелося при-

зупинити. У наслідок цього до тепер у металургії відбувається лише незначна модернізація виробництва та підвищення цін на металопродукцію. Зазначені процеси знаходить своє відображення в погіршенні результативних показників діяльності підприємств металургійної галузі протягом останніх років, скороченні частки експорту металопродукції, збільшенні частки імпорту основних видів металопродукції. Це, в свою чергу, відображено у зменшенні валютних надходжень до державного бюджету України та зменшенні частки експорту продукції вітчизняної металургії на світовому ринку. Отже, за відсутності достатньої державної підтримки у вирішення актуальних проблем, що постають сьогодні перед підприємствами металургійної галузі, Україна може втратити металургію, як експортоспроможну галузь.

Аналіз останніх публікацій. Дослідженням проблем ролі та розвитку вітчизняної металургійної галузі займалися вчені Амоша О. І., Аптекарь С. О., Геєць В. М., Богачов А., Чайка В. В., Шакура О. А., Музиченко А. Г., Кошелєва Є. Г., Мельник Д., Ращупкина В. Н., Харахулах В. С., Лісовий В. В., Мельник В. М., Кравченко Ю. та ін. На порядку денному постають актуальні питання комплексного дослідження стану та розвитку вітчизняної металургії в умовах ринку. Значну увагу необхідно приділяти операціям експорту та імпорту металопродукції та на базі проведеного аналізу визначити перспективи розвитку галузі.

Мета статті полягає у визначенні ролі металургії для розвитку економіки України на сучасному етапі, зокрема значення металопродукції у зовнішній торгівлі України, а також окреслення перспектив розвитку металургії з урахуванням існуючих проблем, що стримують розвиток галузі.

Виклад основного матеріалу. Роль вітчизняної металургії для економіки України полягає, перш за все, в тому, що вона має значний внесок у виробництво ВВП (близько 30 %) і близько 3 % експорту продукції, таким чином забезпечує надходження валюти в країну (понад 40 %) [1].

У 2013 р., за даними World Steel Association, в Україні було вироблено 32,869 тис. т сталі. При цьому Україна входить до числа провідних країн-експортерів металопродукції, конкуруючи з Японією, Росією і Китаєм. Щорічно майже 80 % виплавленої в країні сталі відправляється за кордон. При цьому близько 40 % українського експорту припадає на напівфабрикати, насамперед на заготовки. У географічному розрізі більш 40 % продукції галузі направлялося в країни Близького Сходу й Північної Африки,

включаючи Туреччину — найбільшого (поряд з Росією) покупця української сталі [2].

Значна частка експорту в загальному обсязі виробництва сталі впливає на розвиток металургійного комплексу України, що знаходить своє вираження в прагненні адаптувати наявні потужності й технології до вимог світового ринку по якості й вартості продукції. Так, стратегія мінімізації витрат визначила прагнення багатьох виробників обмежуватися проведенням різного роду напівфабрикатів (слябів, довгомірних квадратних і круглих заготовок та ін.), на які значно легше одержати торговельні квоти й, меншою мірою, поширюються вимоги міжнародних правил сертифікації.

Виходячи з цього, Україна залишається одним із найбільших виробників і експортерів чорного металу в світі. За обсягами виробництва сталі у світі Україна у 2008 р. посіла 10 місце після таких країн, як Китай, країни Євросоюзу, а також Японія, США, Росія, Південна Корея, Німеччина, Туреччина, Бразилія (рис. 1).

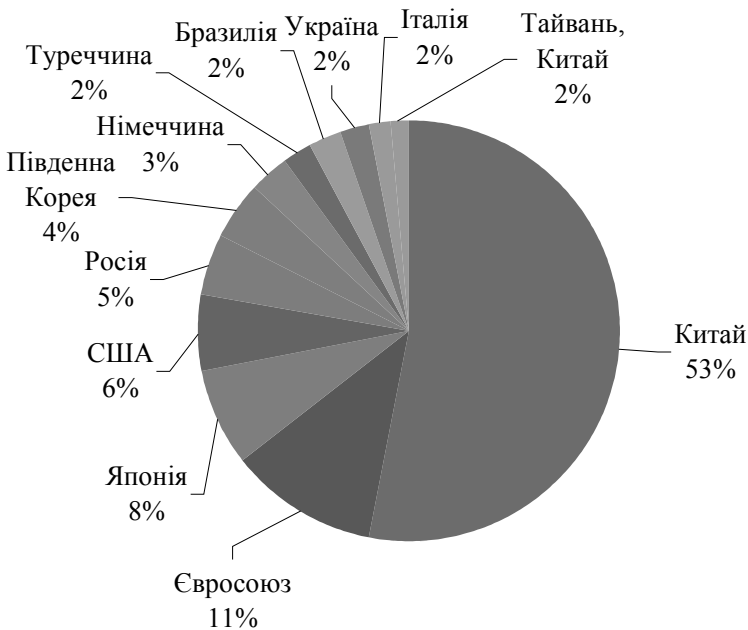

Рис. 1. Структура виробництва сталі в світі в 2013 р.

Джерело: складено автором за даними World Steel Association [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.worldsteel.org/>.

Світова фінансово-економічна криза негативно вплинула на розвиток вітчизняної металургійної галузі.

Порівняно з іншими країнами світу на масштаби кризових явищ в Україні вплинули такі фактори:

- нерозвиненість внутрішнього ринку металопродукції;
- техніко-технологічне відставання галузі;
- висока ресурсоемність виробництва, що підвищує собівартість металопродукції та знижує її цінову конкурентоспроможність [3].

Падіння у вітчизняній металургійній промисловості спричинило погіршення соціально-економічного стану національного господарства України в цілому. І як наслідок: зменшення податкових і валютних надходжень; скорочення кількості робочих місць і зменшення заробітної плати робітників як у самій металургії, так і в суміжних галузях.

У цілому, кризові явища, у надмірно зорієнтованій на експорт українській металургії, були зумовлені значними змінами у кон'юктурі глобального металоринку. Це призвело до погіршення стану та розвитку металургійної галузі, перш за все, до зменшення валютних надходжень від експорту металопродукції.

Така ситуація пояснюється тим, що у період кризи вітчизняні виробники металопродукції змушені експортувати напівфабрикати, частка яких у загальній структурі експорту протягом останніх років зростає. Крім того, якість металопродукції почала значно відставати від світових стандартів.

До основних видів продукції металургійної галузі, що експортуються, відносять феросплави, прокат чорних металів, труби з ливарного чавуну і чорних металів (рис. 2).

Найбільші надходження від експорту основних видів металопродукції припали на 2008 рік і склали 15904,8 млн дол. США. У наступному році спостерігалось скорочення обсягів до 7083,3 млн дол. США [4].

Протягом наступних двох років експорт основних видів металопродукції активізується. Але в 2012 році знов скорочується і складає 10781,2 млн дол. США.

Це пов'язано з тим, що вітчизняні виробники металургійної продукції суттєво залежать від світової кон'юнктури, імпортних енергоресурсів (передусім, природного газу), мали велику собівартість продукції, застарілу технологічну структуру, обмежені можливості збуту на ринку. І саме це стало причиною того, що сектор металургії виявився одним із найуразливіших в умовах

світової фінансової кризи 2008 року. Українська металургія впродовж останніх 12 років залишається зорієнтованою на експорт: більша частина виробленої продукції реалізується на зовнішніх ринках. Як неодноразово зазначалося, така висока залежність від зміни кон'юнктури на зовнішніх ринках в умовах нерозвинутого внутрішнього ринку є основним ризиком для розвитку української металургії.

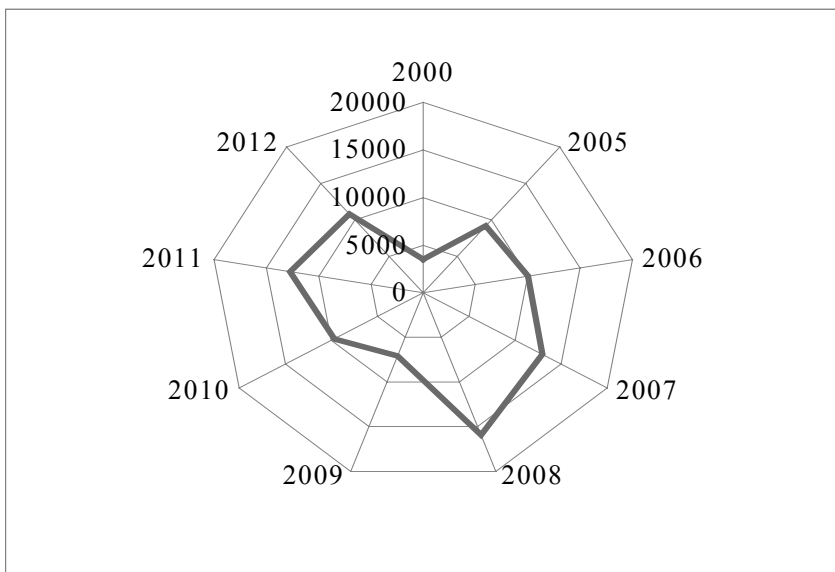

Рис. 2. Динаміка експорту основних видів металопродукції в Україні за 2000—2012 рр., млн дол. США

Джерело: складено автором за даними Держаної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

У 2012 році феросплавів вироблено всього 796,1 тис. т, що значно менше ніж у 2000 році. Це пов'язано з тимчасового зупинення виробництва цієї продукції функціонування основними виробниками через підвищення оплати за енергоносії. Згідно цього знизився і експорт феросплавів (рис. 3).

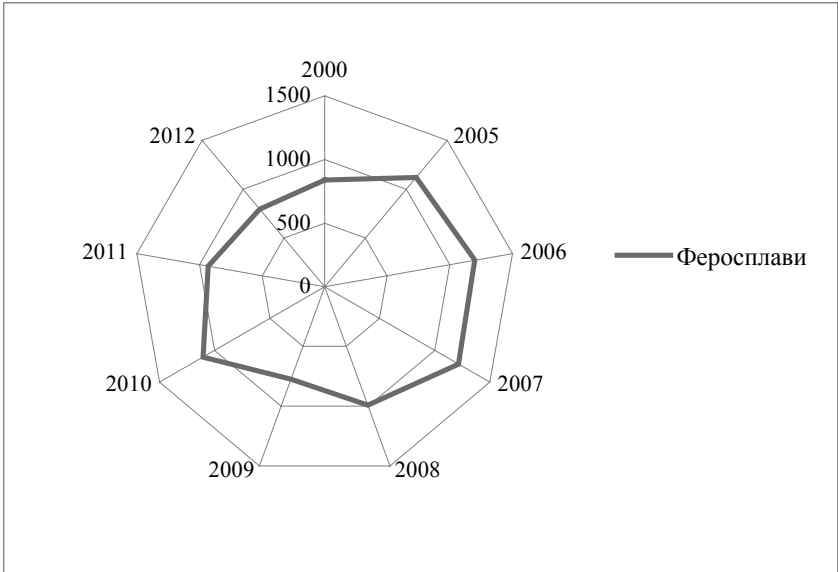

Рис. 3. Динаміка експорту феросплавів в Україні за 2000—2012 рр., тис. т

Джерело: складено автором за даними Держаної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Експорт готового прокату чорних металів складає в середньому 74 % надходжень від загального експорту основних видів металопродукції за рік. Протягом останніх п'яти років експорт прокату має тенденцію до поступового скорочення. У 2012 році експортовано найменший обсяг прокату за останні роки, що склало 12305,7 тис. т (рис. 4). Це пов'язано з тим, що вітчизняний прокат має низький рівень якості порівняно зі світовими стандартами.

Експортно-орієнтована модель економічного зростання, що реалізувалася в металургійній галузі протягом докризового періоду, забезпечувала відносно стабільний результат за рахунок сприятливої кон'юнктури зовнішніх ринків. Розвиток металургійної галузі супроводжувався супутніми негативними тенденціями: зростанням частки імпорту. В першу чергу це стосується прокату. І, як наслідок, поступове скорочення частки експорту прокату чорних металів, збільшення частки імпорту прокату більш високої якості ніж вітчизняний (рис 5). Власне виробництво забезпечує близько 2/3 сировинних ресурсів для галузі, решту складає імпорт.

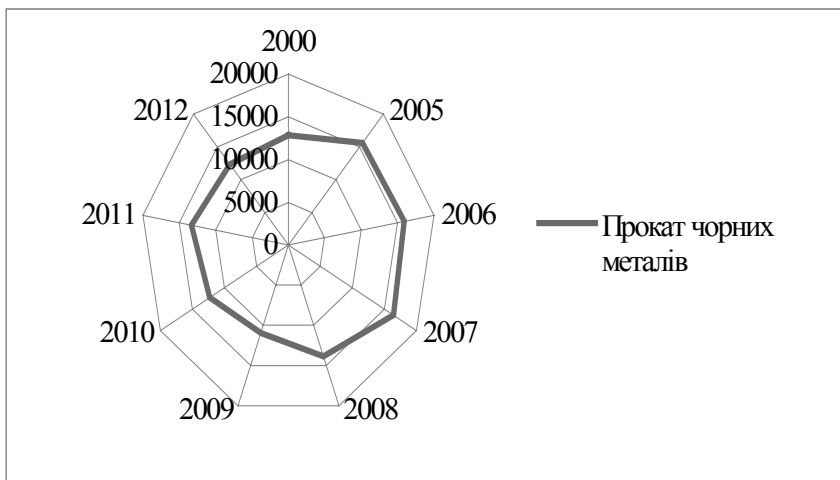

Рис. 4. Динаміка експорту прокату чорних металів в Україні за 2000—2012 рр., тис. т

Джерело: складено автором за даними Держаної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

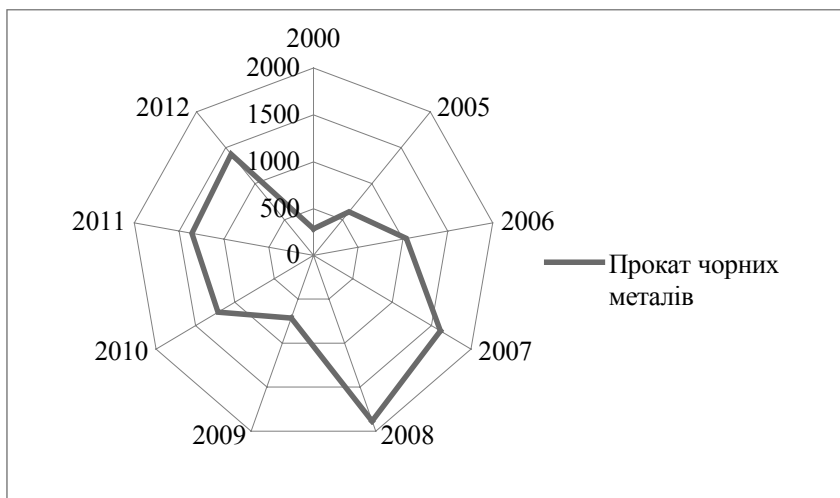

Рис. 1.5. Динаміка імпорту прокату чорних металів в Україні за 2000—2012 рр., тис. т

Джерело: складено автором за даними Держаної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

У цілому доля імпорту прокату чорних металів у 2012 році збільшилася на 80 % порівняно з 2000 роком, відповідно витрати на імпорт прокату збільшилися на 1276,5 млн дол. США.

У сучасних умовах на державному рівні слід проводити політику підтримки металургії за такими напрямками:

- *Розвиток внутрішнього ринку*

Зазначимо, що критерієм Світового банку у класифікації країн за рівнем розвитку індустрії є показник металоємності основних фондів, який для краї з високим рівнем індустрії становить 1000 т/км². У результаті скорочення металофонду в період 1990—2012 рр. на 170 млн т Україна за визначеним критерієм втрачає статус розвиненої індустріальної держави [5].

За умови фінансування, оновлення та розвитку інфраструктури в Україні в необхідному обсязі можливе прискорення розвитку внутрішнього ринку прокату до рівня 19 млн т у 2015 р. і 28 млн т у 2020 р. (рис. 7).

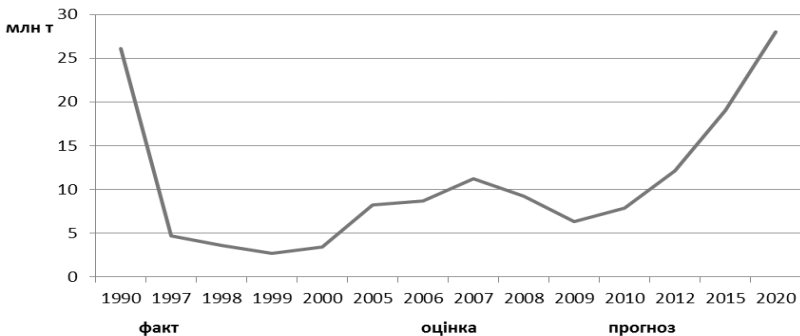

Рис. 7. Очікуваний розвиток внутрішнього ринку за умови фінансування оновлення та розвитку інфраструктури

Джерело: НАН України [Електронний ресурс]. — Режим доступ: <http://www.ukrstat.gov.ua>. <http://www.idss.org.ua/monografii/handop1.pdf>

- *Зменшення собівартості металургійного виробництва*

В Україні з початку кризи заморожені тарифи на перевезення і скасована цільова надбавка на природний газ. Це посилило позиції українських виробників за показниками собівартості серед інших конкурентів, дало змогу збільшити поставки на ринок Китаю й отримати критично важливий портфель експортних замовлень. Доцільно продовжити дію таких заходів у найближчі роки.

- *Стимулювання та підтримка технічного переозброєння*

Ключовим ризиком поточної роботи металургійного сектору України є технічна і технологічна відсталість. Протягом останніх

5 років у світі введено нових сталеплавильних потужностей близько 300 млн т. За технічними параметрами ці потужності значно перевищують українські, тому технічне переоснащення української металургійної галузі є невідкладним завданням держави.

Отже, зважаючи на високу залежність від стану експортних ринків, відновлення української металургії пов'язане, насамперед, із загальним оздоровленням економічної ситуації у світі, а також розвитком внутрішнього ринку металопродукції, зменшенням собівартості металургійного виробництва, стимулюванням та підтримкою технічного переозброєння. Впровадження зазначених заходів на державному рівні дозволить підвищити результативність діяльності підприємств металургійної галузі та, враховуючи її значимість, підвищити темпи зростання основних макроекономічних показників України.

Література

1. *Харахулах В. С.* Состояние сталеплавильного производства на предприятиях объединения «Металлургпром» и перспектива его развития до 2015 года / В. С. Харахулах, В. В. Лессовой, В. М. Мельник // *Металл и литье Украины*. — № 8. — 2010. — С. 3.

2. World Steel Association [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.worldsteel.org/>. [in English]

3. *Кравченко Ю.* Техническое состояние и перспективы обжимного передела на украинских метпредприятиях // *Металл*. — 2009. — № 9. — С. 42—43.

4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

5. Національна доповідь [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. <http://www.idss.org.ua/monografii/nandop1.pdf>

Reference

1. *Kharakhulakh V. S.* Condition steelmaking enterprises association «Metallurgprom» perspectivaego and development up to 2015 / V. S. Kharakhulakh, V. V. Loess, V. M. Miller // *Metal and lite Ukrainy*. — № 8. — 2010. — С. 3. [in Russian]

2. World Steel Association [electronic resource]. — Mode of access : <http://www.worldsteel.org/>.

3. *Kravchenko Yu.* Technical condition and prospects crimp processing at Ukrainian steelmakers // *Metal*. — 2009. — № 9. — P. 42—43. [in Russian]

4. State Statistics Service of Ukraine [Electronic resource]. — Mode of access : <http://www.ukrstat.gov.ua>. [in Ukrainian]

5. National report [Electronic resource]. — Mode of access : <http://www.ukrstat.gov.ua>. <http://www.idss.org.ua/monografii/nandop1.pdf> [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 11.06.2013 р.